

Asia: VN/23656/2023

Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä eduskunnalle toimeentulotuesta annetun lain 7 a §:n muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Suomen nuorisoalan kattojärjestö Allianssi kiittää sosiaali- ja terveysministeriötä mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä eduskunnalle toimeentulotuesta annetun lain 7 a §:n muuttamisesta. Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi toimeentulotuesta annettua lakia siten, että tilanteessa, jossa hakijan asumismenot ylittävät tarpeellisen suuruisena pidettävän määrän, hakija ohjattaisiin hakemaan edullisempaa asuntoa laissa säädetyssä määräajassa. Määräajan jälkeen asumismenot hyväksytään asumisnormin mukaisina. Hakijaa ei ohjattaisi hankkimaan edullisempaa asuntoa ja asumismenot huomioitaisiin täysimääräisinä, jos hakijalla on laissa määritelty erityinen peruste asumiseen nykyisessä asunnossaan.

Allianssi esittää vakavan huolen lain kiireellisestä valmistelusta, puutteellisista vaikutusarvioinneista ja toimeentulotuen asumismenojen huomioimiseen liittyvien muutosten vaikutuksista toimeentulotukea saaville nuorille sekä erityisesti heikoimmassa ja haavoittuvimmassa asemassa oleville nuorille lisäten heidän toimeentulovaikeuksiaan. Allianssi suhtautuu kriittisesti perustoimeentulotukeen esitettyihin muutoksiin asumismenojen huomioimisessa.

Esitetty muutos koskettaa erityisesti nuoria, sillä kuten hallituksen esityksessä todetaan, perustoimeentulotuen tarve painottuu nuoriin ikäluokkiin ja erityisesti 18–24-vuotiaat ovat yliedustettuina tuen saajissa. Yksi keskeinen syy nuorten yliedustukselle toimeentulotuen saajissa on muilta osin riittämätön perusturva ja sen ehdot. Nuorten toimeentulotuen tarve tulee todennäköisesti uuden lainsäädännön myötä lisääntymään, mikäli myös työttömyysturvaa heikennetään. Nuorena koetut toimeentulo-ongelmat yhdistettynä muihin sosiaalisiin ongelmiin ovat merkittävä riski sekä nuorelle itselleen että koko yhteiskunnalle. Toimeentulotuki on viimesijainen etuus, jota käytetään silloin, kun muut tulot eivät riitä elämiseen. Toimeentulotukea saavien nuorten tilanne on yleensä siis jo erittäin haastava, myös asumisen suhteen.

Hallitusohjelmassa sanotaan, että hallituksen tekemät säästöt pyritään toteuttamaan tavalla, joka huomioi kaikkein heikoimmassa asemassa olevien tilanteen. Tässä esityksessä kuitenkin esimerkiksi todetaan, että “muutokset kohdistuvat erityisesti asiakkaisiin, jotka eivät muuta tai eivät löydä edullisempaa asuntoa kolmen kuukauden aikana sekä henkilöihin, joilla on luottotietomerkintöjä tai elämänhallinnan haasteita, ja jotka eivät siksi onnistu saamaan edullisempaa asuntoa”. Esitys todennäköisesti heikentää erityisesti niiden nuorten toimeentuloa, jotka ovat heikossa asemassa ja joiden on vaikeaa löytää uutta edullisempaa asuntoa esimerkiksi maksuhäiriöiden tai elämänhallinnan ongelmien takia. Asumismenojen kohtuullistaminen tällaisessa tilanteessa oleville nuorille voi entisestään vaikeuttaa heidän asumistilannettaan, johtaa asunnon menettämiseen ja altistaa heidät jopa pitkäaikaisasunnottomuudelle.

Uuden ja edullisemman asunnon etsiminen kolmen kuukauden määräajassa on todella lyhyt aika erityisesti suurissa kaupungeissa, joissa kohtuuhintaisista asunnoista on pulaa. Samaan aikaan hallitusohjelmaan on myös kirjattu tavoite ARA-asuntotuotannon vähentämisestä. Jo tällä hetkellä asuntopula muun muassa kohtuuhintaisista opiskelija-asunnoista on merkittävä ja asuntotuotannon vähentäminen heikentää entisestään nuorten mahdollisuuksia löytää edullinen asunto.

Allianssi näkee ongelmallisena myös sen, että kohtuulliset asumismenot perustuisivat jatkossa valtioneuvoston asetuksella viranomaisen yksipuolisesti määrittelemiin raja-arvoihin. Myös vähäisen ylityksen huomioiminen poistuu ja samoin poistuu myös lisäajan mahdollisuus edullisemman asunnon hankkimiseen. Käytännössä yksilökohtainen harkinta, jossa ihmisen kokonaisvaltainen elämäntilanne otettaisiin huomioon, ei ole jatkossa enää mahdollista. Myös vaatimus vastaanottaa työssäkäyntialueelta asunto kolmen kuukauden sisällä saattaa aiheuttaa haastavia tilanteita erityisesti autottomalle nuorelle, mikäli asuntoa tarjotaan alueelta, jossa ei ole toimivia julkisia kulkuyhteyksiä. Tämä myös vaikeuttaa töihin hakeutumista.

Allianssi suhtautuu kriittisesti siihen, tuottaako esitys tosiasiallisesti säästöjä, kun esityksen myötä tuen tarve tulee jatkossa kohdentumaan yhä enemmän muihin etuuksiin ja palveluihin. Esityksellä voi olla merkittäviä nuorten toimeentuloon ja hyvinvointiin vaikuttavia seurauksia ja aiheuttaa siten myös lisämenoja yhteiskunnalle. Esityksessä todetaankin esimerkiksi, että “esityksen johdosta joissain tilanteissa perustoimeentulotuki voi osoittautua tai se voidaan kokea riittämättömäksi hakijatalouden välttämättömän toimeentulon turvaamiseksi. Tästä voi olla seurauksena täydentävän tai ehkäisevän toimeentulotuen hakemismäärien kasvu hyvinvointialueilla”. Tämä voi johtaa tarpeeseen lisätä hyvinvointialueiden sosiaalihuollon henkilöstöä.

Esityksessä myös todetaan, että asiakkaiden tarve asumisen ohjaukselle ja neuvonnalle sekä kuntien asumisneuvonnassa että hyvinvointialueiden sosiaalityössä kasvaa. Ihmisten vuokranmaksukyky heikentyy, mikä tulee lisäämään taloudellisia ongelmia ja velkaantumista ja pitkällä tähtäimellä voi lisätä jopa häättöjä. Tilapäisen majoituksen, ruoka-avun sekä vapaaehtoisen avun tarve todennäköisesti lisääntyvät. Allianssi haluaakin ilmaista huolensa siitä, että esitys voi lisätä nuorten asunnottomuutta tilanteessa, jossa nuorten alle 25-vuotiaiden asunnottomuus on ollut jo nyt kasvussa. Yli joka viides asunnottomon on nuori ja 2022 heitä oli 815. Toimeentulovaikkeudet ja vuokratavat saattavat entisestään lisätä myös nuorten ylivelkaantumista, joka on jo nyt kasvanut

huolestuttavasti. Tämä on myös ristiriidassa hallitusohjelmassa olevien asunnottomuuden poistamiseen ja nuorten ylivelkaantumisen ennaltaehkäisyyn liittyvien tavoitteiden kanssa.

Allianssi esittää vakavan huolen lain kiireellisestä valmistelusta, puutteellisista vaikutusarvioinneista nuoria koskien ja esityksen vaikutuksista erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien nuorten toimeentulolle. Hallituksen esitysluonnoksen lausuntokierros oli todella lyhyt, kun otetaan huomioon esityksen laajuus. Lyhyet lausuntoaikat heikentävät kansalaisyhteiskunnan toimijoiden mahdollisuuksia vaikuttaa lainsäädäntöön ja tuoda näkökulmiaan mukaan päätöksentekoon. Lisäksi mitä suurimmissa määrin nuoria koskevassa esityksessä tulisi myös nuorisolain perusteella kuulla nuoria itseään, mitä ei ole nykyisessä valmisteluprosessissa riittävässä määrin tehty. Näin merkittävien uudistusten yhteydessä olisi tarvittu myös kaikkien tällä hallituskaudella sosiaaliturvaan kohdistuvien toimien yhteisvaikutusten kunnollista arviointia.

Allianssi haluaa nostaa esiin myös erillisten nuorivaikutusten arvioinnin tärkeyden. Nuorivaikutusten vahvemmalla arvioinnilla saadaan selville lainsäädännön mahdolliset vaikutukset nuoriin erityisryhmänä. Allianssi vaatiiikin, että muutosten nuorivaikutuksia arvioidaan tarkasti, mikäli lainsäädäntö tulee sellaisenaan voimaan.

Suomen nuorisoalan kattojärjestö Allianssi ry edistää nuorten osallisuutta yhteiskunnassa sekä kouluttaa, palvelee ja tuo yhteen järjestöissä, kunnissa ja seurakunnissa työtä tai vapaaehtoistyötä tekevät nuorisoalan toimijat. Allianssin jäsenenä on yli 150 nuorisojärjestöä ja muuta nuorisoalalla toimivaa yhteisöä - käytännössä kaikki Suomessa toimivat nuorisoalan järjestöt.

Mäkeläinen Suvi
Suomen nuorisoalan kattojärjestö Allianssi ry